

Metodebeskrivelse til økonomisk produktionsoptimering

Forfatter: Morten Nyland Christensen^a

^a SEGES Erhvervsøkonomi

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Hovedkonklusion/ sammendrag

Marginaler er vigtige for at vurdere økonomien i mulige produktionsoptimeringer, hvilket skal baseres på konkrete vurderinger af, hvad der faktisk ændrer sig ved forskellige produktionsændringer, så der kan tages rentable beslutninger.

Introduktion

Det er vigtigt at optimere økonomien og dermed profitabiliteten gennem løbende produktionsøkonomiske optimeringer. I det arbejde er marginalbetragtninger essentielle for, at der tages de rigtige beslutninger. Dette ikke må forveksles med gennemsnitsbetragtninger af omkostninger eller indtægter for hele virksomheden. En fejlagtig opgørelsesmetode kan føre til, at rentable tiltag droppes, eller at der foretages handlinger, der netto mindsker den samlede fortjeneste. For en teoretisk gennemgang af litteraturen og de bagvedliggende mekanismer bag produktionsøkonomisk optimering, se Teoretiske modeller og metoder til produktionsoptimering.

Ved små ændringer/optimering af produktion skal der altid vurderes på de samlede ændringer, det indebærer for hele virksomheden, og ikke på forhold, der ikke forbliver uændrede. Især kapacitetsomkostninger og kapitalomkostninger varierer i forskellig grad afhængig af nuværende udnyttelse af kapaciteten, hvilket gør, at marginale betragtninger kan være meget forskellige fra gennemsnitstal, og dermed kan de to opgørelsesmetoder give forskellige indikationer af rentabiliteten.

Dette notat indeholder en vejledning til, hvordan de relevante data, som har betydning for bedriftens marginalindtjening og -omkostninger, kan identificeres. Metoden beskriver, hvordan indhentning af de nødvendige data kan foregå, som skal foretages i de relevante marginale værktøjer.

I det følgende er der en generel metodebeskrivelse af, hvordan optimering af økonomien kan gå fra en gennemsnitsbetragtning til en opgørelse af marginaler. Hvilket kan være en beregning af konsekvensen af øget arbejdstidsforbrug, gennemløbshastighed og ekstra omkostninger til disponering af gylle.

Der er væsentlige forskelle i de grundlæggende kapacitetssammensætninger og justeringshastigheder indenfor landbrugets driftsgrene. Derfor inddeles beskrivelsen nedenfor i 4 driftsgrene, da hver har forskellige områder, hvor marginaler er særdeles vigtige at arbejde med:

- Planteavl
- Søer og smågrise
- Slagtegrise
- Malkekvæg

Marginalbetragtninger generelt i landbruget

Økonomisk optimering af produktionen er særdeles vigtigt. Der er ofte en del faktorer, der kan justeres på et landbrug, hvilket muliggør ændringer i produktion. Disse vil altid have afledte konsekvenser for indtægterne og omkostningerne. Især omkostninger i landbrugsproduktion ændrer sig forskelligt med ændringer i produktionen. En typisk kapacitetsoptimering vil regne på at få flere dyr, mere tilvækst, eller andre justeringer/optimeringer af produktionen, og her har kapacitetsomkostningerne det også med at ændre sig.

Ofte kendes de gennemsnitsomkostninger, der er på den nuværende produktion, hvilket kan findes i regnskabet eller Business Check. I Business Check er det muligt at sammenligne eksempelvis arbejdsomkostningerne for slagtegrisebedrifter med 7.000 - 12.000 slagtegrise med bedrifter over 12.000 slagtegrise. De gennemsnitsomkostninger, der kan findes, er forskellige, og der er en besparelse ved at gå fra den mindre gruppe af bedrifter til den større i arbejdsomkostninger. Det er dog langt

fra sikkert, at omkostningerne falder til det forventede niveau, hvis en landmand vil udvide til den større gruppe. Det kan skyldes, at der er nogle bedriftsspecifikke forhold, der ikke ændrer sig. I den situation skal der vurderes på, hvor meget ekstra arbejde der opstår ved udvidelsen. Skal der ansættes ekstra medarbejdere, kan opgaven klares med nogle overarbejdstimer, eller er der en forøget effektivitet ved det nye tiltag. Det er den relevante marginale betragtning, der skal gøres for alle økonomiske forhold for at give et reelt billede af, om et tiltag er økonomisk rentabelt.

I landbrugets regnskaber er omkostninger delt op i styk- og kapacitetsomkostninger netop af den grund, at stykomkostninger er tilnærmelsesvis direkte afhængige af produktionen. Modsat er kapacitetsomkostninger ikke direkte bundet op på produktionsomfanget, og de deles ofte imellem forskellige produktioner i virksomheden. Kapacitetsomkostningerne er altså i mindre grad variable. Det må dog ikke forveksles med, at omkostningerne er faste og dermed uændrede ved små justeringer i produktionen.

Lønomkostninger er en kapacitetsomkostning, der ikke nødvendigvis ændrer sig særlig variabelt, men kan flytte sig i store ryk. Hvert landbrug vil have en specifik lønstruktur, der gør, at der sker visse ændringer i arbejdsomkostningerne, når arbejdskraftsbehovet ændrer sig. Mindre ændringer i arbejdskraft vil ofte kunne købes som overarbejdstimer eller ved effektivisering af arbejds gange. Ændringen i arbejdskraftsbehov kan dog være så stor, at der sker en inkludering af flere medarbejdere, hvilket vil ændre arbejdsomkostningerne væsentligt, hvis ikke ændringen af produktionen i samme grad følger med. Det er ikke altid lige til at vurdere den samlede ændring i arbejdsomkostningerne, inden en ændring foretages. Det kan dog være farligt at tro, at små ændringer kan løses uden ekstra omkostninger, da det ofte ses, at der opstår ekstra omkostninger, enten ved overarbejde eller ved indkøb af hjælp andre steder i virksomheden.

Kapaciteterne vil være udnyttet i forskellig grad på en bedrift. Ofte vil medarbejdernes opgaver være effektiviseret, og dermed vil de have svært ved at kunne påtage mere arbejde uden andre ændringer. Omvendt vil maskiner ikke altid være udnyttet fuldstændigt, hvilket konkret kan betyde, at det er muligt at få en større produktion med hovedsageligt ekstra omkostninger til arbejde og kun i mindre grad omkostninger til maskiner, afhængig af nuværende maskinudnyttelse. Der er mange kapaciteter på et landbrug, og det kræver et overblik over, hvor udnyttede de er, for at kunne bestemme, hvordan omkostningerne ændrer sig ved produktionsændringer. Til det brug findes konceptet [kapacitetsnetværk](#), som kan hjælpe med at skabe et overblik.

Sammenhæng mellem stald og mark er også en vigtig overvejelse. Ændringer i antal dyr og/eller tilvækst ændrer den producerede gyllemængde. Da mange bedrifter holder gylle hjemme på gården uden afregning imellem stald og mark, kan der være væsentlige marginaler, der ikke bliver taget med i betragtningerne ved produktionsændringer, hvis ikke ændret gyllemængde overvejes. Skal der eksempelvis afsættes gylle, hvor der er en omkostning forbundet med at få en aftager, så skal stalden pålægges de omkostninger. Især bedrifter uden markdrift skal regne på, hvordan ekstra gylle skal disponeres og til hvilken omkostning. Der er store regionale forskelle i markedet for gylle fra steder, hvor det bliver afhentet af modtager, til at den animalske produktion skal betale for udbringningen hos modtager. Det vigtige er at indregne eventuelle ekstraomkostninger på stalden, da det er den, der får den ekstra omkostning til at opstå.

Marginaler i planteavl

Planteavl er kendetegnet ved, at der er mange optimeringsmuligheder, og at de producerede produkter kan ændres over en relativt kort tidshorisont. Der er altså en mindre grad af binding til at producere et bestemt produkt end i de andre driftsgrene beskrevet her.

Kapaciteterne i planteavl er ofte relativt nemt opsættelige, hvor omsætning af maskiner og jord ofte kan foretages til en reel markedspris. Det samme gælder sjældent bygninger, hvor andre driftsgrene har en stor andel af aktiver bundet i specialiserede bygninger til køer og grise, der reelt ikke er omsættelige. Udvides markdriften, kan en konkret maskine hurtigt omsættes til en med større/mindre kapacitet, eller der kan indkøbes hjælp fra en maskinstation. Dermed er der mulighed for at ændre kapaciteten hurtigt, hvilket giver mulighed for at optimere planteavlen mere frit end andre driftsgrene.

Der er en stor grad af forskellighed i opnåede udbytter i planteavl, hvor jordtype og andre forhold omkring markerne har stor indflydelse. Et vigtigt udgangspunkt er de realiserede udbytter, og hvad de kan sælges til. Her er egne realiserede resultater i planteavl et godt udgangspunkt, hvilket er nemt tilgængeligt i regnskaber og i planteavlsværktøjer. I situationer, hvor der skal dyrkes noget, man ikke selv har gjort i forvejen, eller hvis man er nyopstartet, findes der budgetkalkuler, der viser, hvilket niveau man som gennemsnit kan forvente. De informationer kan med fordel suppleres af lokalkendskab til det område, der arbejdes i.

Transport er også en faktor, der kan være meget forskellig, da arrondering er meget forskelligt for den enkelte landmænd. Det giver for nogle landmænd lange afstande for landbrugsmaskinerne, der har en lav fremkørselshastighed. Derudover betyder det noget, hvor mange ha der er samlet i et bestemt område, hvorved der kan spares kørsel frem og tilbage, hvis der kan arbejdes effektivt i længere tid i et område, når der er kørt ud til markerne. Det er dog afhængigt af afgrødevalget. Marginalværktøjet til planteavl kan regne på de transportomkostninger, der opstår, hvor kørsel til markopgaver og hjemkørsel af udbytter er taget med. Det er dog også vigtigt at vurdere på, om der er samdrift med andre egne marker tæt på det konkrete areal, der vurderes på, hvilket kan specificeres i detaljer i programmet.

For maskinøkonomien kan der være væsentlige forskelle i marginalomkostningerne for egne maskiner i forhold til maskinstation. Ses der på gennemsnitsomkostninger, vil omkostningerne ofte ligge tættere på hinanden, end når der ses på marginalen. Ved indkøb af maskinstationsopgaver til en timepris købes en gennemsnitsomkostning fra maskinstationen. Modsat vil egne maskiner ofte kunne køre relativt billigt i marginalen, da kapitalen i forvejen er betalt, og der kun skal betales for den tid, der går med opgaven, samt for slitage. Det er dog vigtigt i den sammenhæng at se på, om der er mandskab og reel tid i marken til at udføre de samlede opgaver. Omkostningerne bliver væsentligt større, hvis der sker tab af rettighed i marken eller i stalden, hvor nogen vil flytte mandskab til at løse opgaverne i marken. Det er altså vigtigt at se på kapaciteten i opgaverne og regne på det, hvis der er brug for justeringer.

Da kapaciteterne er tilpasselige, er det vigtigt at vurdere på de tilpasninger, der skal ske i maskinparken ved ændringer i afgrødevalg eller areal. Er der maskiner, der er overflødige og kan sælges, andre der skal omsættes til større kapacitet, slid der påvirker restlevetiden osv.? Det er parametre, der konkret skal vurderes på. Omvendt, hvis der skal investeres i nyt udstyr, skal der ses på, hvor meget de samlede ændringer betyder, og det kan give nogle store marginale omkostninger. Skal der investeres i maskiner, kan der bruges forskellige værktøjer til at vurdere øgede omkostninger. Et godt sted at finde information er ved at se på maskinsaldoen i regnskabet samt at bruge en investeringsberegning til at omsætte konkrete justeringer af maskinparken til årlige beløb, der kommer til at påvirke maskin- og arbejdsomkostninger fremadrettet. Dette kan gøres nemt og effektivt med eksempelvis INVE-programmet.

I relation til regnskabet opgøres også Business check, der kan give viden om generelle niveauer af maskin- og arbejdsomkostninger, hvorved en indikation på udnyttelse af kapaciteterne kan findes. Dette kan bruges til at vurdere på økonomien i de enkelte afgrøder.

Marginaler for Søer og smågrise

Avlsfremgangen for søer sikrer løbende, at der bliver født flere smågrise. Det er til gavn for økonomien, men også en kapacitetsudfordring, da søerne flyttes rundt i forskellige afsnit, som er afpasset efter den produktion, der forventedes, da staldene blev bygget. I takt med at staldene bliver ældre, kan den akkumulerede avlsfremgang begynde at presse staldsystemet, da der er et ændret forhold mellem smågrise i forhold til søer. Dette kan kapacitetsmæssigt være en større udfordring end for kvægavlerne, der som udgangspunkt ikke har den samme udfordring med, at avlsfremgangen giver mere mælk. Dette kan løses med større mæketankskapacitet. Det samme kan ikke siges om søer, hvor miljøtilladelser og egne bygninger kan stå i vejen for udvidelse af stalden, samtidig med at det er dyrt at bygge nye stalde.

Optimering af rotationen i staldene er særdeles vigtig og bliver en større udfordring, hvis systemet er presset af flere smågrise, end staldsystemet er bygget til. Der er flere måder at løse flaskehalsene på, men det er en kompleks opgave. Der er udviklet et program, der kan hjælpe med at beregne på den samlede drift med forskellige ændringer i nu-driften. Det er også muligt at regne på en udvidelse af staldkapaciteten, hvilket kan være en relevant måde at løse kapacitetsproblemer på uden at gå på kompromis med antal årssøer i systemet.

Der skal regnes på mange bedriftsspecifikke oplysninger, hvor mange er forskellige kapaciteter i de forskellige staldafsnit, hvilket for en konkret beregning er kendt viden. Der er også et element af niveauet af nuværende kapacitetsomkostninger, hvilket kræver oplysninger i regnskabet. Det er dog vigtigt, at det er de relevante omkostninger, der inkluderes i beregningerne. For bedrifter, der udfører en driftsgrensopgørelse, er det nemt at inkludere egne tal, da opdelingen er udført på de forskellige driftsenheder, bedriften består af. Forefindes disse oplysninger ikke, kan der med et regnskab og dets specifikationer fordeles indtægter og omkostninger, der tilhører de relevante driftsgrene. Her vil det være søer, smågrise, eller søer og smågrise, det er relevant at opdele på.

Det er også muligt at regne på investeringssummer, som altid vil være bedriftsspecifikke, men der er fortrykt nogle vejledende priser, som kan være relevante, hvis der ønskes at udføre en hurtig screening af rentabilitet i en mindre udvidelse af staldkapaciteten. Videre i forløbet bør der dog indhentes tilbud på investeringerne.

Det kræver nogle forudsætninger at kende de muligheder, som de forskellige driftsformer kan medføre af betydning for kapaciteten. Forudsætningerne er nødvendige for at kunne bruge programmet, da der er relaterede spørgsmål til kapaciteten for staldsystemet under de driftsformer, der skal regnes på. Dette skal man selvfølgelig forholde sig til, og om nødvendigt kan en fagrådgiver være med til at kvalificere de konsekvenser, forskellige driftsformer konkret vil få, hvis driftsformen ændres.

Samlet kan programmet give et billede af, om ændringer i driftsform, salgstidspunkt eller mindre investeringer er rentable.

Marginaler for Slagtegriseproduktionen

Slagtegriseproduktion har modsat produktionen af søer og kvæg ikke et avlsmateriale, der forlænger produktionscyklussen, og samtidig er omsætningshastigheden relativt hurtig. Produktionsoptimeringen er derfor også vigtig at foretage på kort sigt og relativt ofte, da forudsætningerne kan ændre sig løbende. Især afregningsparametre og prisniveau kan ændre sig hurtigt.

Marginalindtægten er især vigtig, da der modsat mange af de andre driftsgrene er en væsentlig negativ påvirkning af afregningsprisen, hvis ikke vægtstandarderne overholdes. Her er det især overvægtsfradrag, der kan blive dyre, da prisen falder hurtigt med øget vægt, samtidig med at den ekstra tilvækst også skal betales i foder. Dertil skal lægges, at dyrene har optaget staldene i længere tid end

nødvendigt. Det kan give aversion mod tab, hvilket kan gøre, at der leveres slagtegrise med en gennemsnitligt for lav vægt i forhold til økonomisk optimum.

En vigtig marginal i produktionen består i, om det er økonomisk rentabelt at øge vægten på grisene. Der er udviklet et program, der kan finde den optimale slagtevægt ud fra bedriftsspecifikke egenskaber, hvilket bygger på en kompleks opgave, hvor der skal vurderes på, hvilke konsekvenser det har at øge slagtevægten. Der skal bl.a. tages hensyn til, hvor mange dyr der kan komme igennem stalden indenfor en vis periode, da øget vægt kan hindre indsættelse af nye grise. Fodringsomkostninger er ligeledes vigtigt at vurdere i forhold til den tilvækst, der kan opnås. Foruden parametre om, hvor ofte der kan leveres og indsættes nye grise.

Alle disse elementer skal overvejes systematisk, og der skal skaffes andre bedriftsspecifikke oplysninger. Det er især produktionsnøgletal, staldsystem, kapacitet i stier og foderpriser, der skal bruges. Disse er typisk kendte nøgletal, der kan sættes direkte ind i modellen. Systematikken er sikret i værktøjet, således at alle relevante forhold bliver taget i betragtning og påvirker resultatet.

Det kan være overraskende, at det under visse betingelser kan betale sig til en vis grad at have grise, der får overvægtsfradrag, hvilket kan synes som en fejldisponering. Det er dog vigtigt at se det samlede billede, hvor der også er grise, der får en højere afregning, fordi de når at blive større. Den vigtige marginal er, at effekten af de grise, der er tættere på optimal slagtevægt, er større end fradraget fra overvægt på enkelte grise. Det er dog prisfølsomt, hvornår det er rentabelt, og derfor noget, der hele tiden skal optimeres. Men der kan være penge at hente ved at optimere, selv om det kan virke modstridende.

Ligeledes er det vigtigt at se på at optimere den daglige tilvækst. En hurtigere tilvækst vil alt andet lige sikre en hurtigere gennemløbstid, hvilket kan sikre en højere kapacitetsudnyttelse af stalden, idet der kan produceres flere grise på et år. Her er det vigtigt at vurdere på de foderomkostninger, der vil opstå ved en given tilvækst, hvor foderpriser og afregningspriser på grisene kan ændre på produktionsoptimum.

Marginaler for malkekvæg

Grundlæggende er malkekvæg og smågrise meget ens i produktionsoptimeringen. Biologien er dog en afgørende forskel, der gør, at reaktionstiden hos malkekøer er lang. Det gør nogle kortidsoptimeringer svære. En malkeko, der taber ydelse som konsekvens af et valg i fodersammensætningen, kan ikke forventes at komme tilbage til oprindeligt niveau, før koen har fået en ny kalv. Derved kan kortidsoptimeringen af ydelsen være usikker, da en evt. lav afregningspris, der ligger til grund for foderændringen, hurtigt kan ændre sig.

Til optimering af kapacitetsudnyttelsen er det vigtigt se på udnyttelsen af malkeafsnittet. Malkeanlægget har afgørende betydning for de resurser, der går til daglig pasning, og forskellige systemer har meget forskellige kapacitetsgrænser. De fleste malkestalde kan malke flere timer i døgnet, hvor malkeroboterne har en begrænset kapacitet, og dermed skal der en mindre udvidelse af antal køer til, før der skal investeres i en ny robot. Mange bedrifter med malkeanlæg kan nøjes med at investere i sengepladser for at få flere køer. Der gør økonomien ved en udvidelse forskellig. Det påvirker dog også andre kapaciteter, som er vigtige at tage med i betragtning, da nogle effekter kan blive glemt i en hurtig beregning. Her er systematikken vigtig. Den er indbygget i marginalprogrammet for kvæg, hvor alle elementer af kvægproduktionen gennemgås.

Der har gennem de erfaringer, der er opnået, været fokus på, at det er vigtigt at indregne mindre investeringer ind i marginalberegningerne. Det er indarbejdet i modellen, som derfor giver et bud på de

omkostninger, en mindre investering betyder for økonomien. Det er fundet, at det kan være et element, der glemmes. Derfor regnes der som default med, at der skal foretages små investeringer, når produktionsomfanget ændrer sig. Til den betragtning kendes aktuel produktion, men ikke ledig kapacitet. Derfor skal kapaciteter, der er på gården, indtastes. En investering skal omregnes til årlige beløb for at kunne bruges i en rentabilitetsopgørelse. Det kan en ydelsesberegner gøre ud fra en rente og en restlevetid. Dette er inkluderet i programmet med nogle vejledende værdier, som er vigtige at forholde sig til. Herunder især restlevetiden, der er sat til de typiske levetider af mælkeproduktionen. Det er vigtigt at være opmærksom på, om der inkluderes investeringer i noget, der kan holde længe, men er næsten værdiløst, når resten af stalden er slidt op eller ikke bruges længere.

Det kan være svært at vurdere, hvordan de enkelte kapacitetsomkostninger ændrer sig ved ændringer i produktionen. En grundig analyse indeholder en gennemgang af alle kapaciteter for at se på de justeringer, der kommer til at foregå. Der kommer ofte justeringer, da omkostninger til el og brændstof vil være variable ved ændringer. En grundig analyse, som eksempelvis udføres med kapacitetsnetværkskonceptet, kan bruges. Det er dog yderst tidkrævende og noget, der bestemt kan anbefales, men det kan ikke hjælpe i en hurtigere analyse. Der indregnes automatisk marginale effekter fra Business Check, hvilket gør, at programmet giver et overslag over de effekter, der kan være tale om. Især mælkeproduktion er godt repræsenteret i opgørelserne og giver et godt billede af omkostninger, og hvordan de påvirkes af forskellige ændringer. Der er foretaget en regressionsanalyse, der for hver kapacitetsomkostning samt dyrlæge og diverse omkostninger kan beregne en marginal ændring i omkostningerne. Da det er marginalt, beholdes det nuværende niveau og tillægges ændringer, der ses i Business Check. Det betyder, at hvis man har store omkostninger til løn, da ens staldsystem kræver ekstra arbejde, så beholdes de og tillægges den generelle ændring, der ses i Business Check-resultaterne.

Det specifikke niveau for den konkrete bedrift kan ændres ved at foretage en sådan ændring, hvilket dermed skal korrigeres med konkret viden. Det er dog vigtigt at være kritisk, da de ændringer, der netop er foreslået, er de forskelle, der ses på tværs af mange bedrifter, når der er højere ydelse eller flere køer. Begge dele kræver højere input af kapaciteter. Der kan dog være spring, modellen ikke kan forudsige. Såsom at der skal ansættes en medarbejder ekstra ved at udvide, eller at ændringen kan klares med få ekstra timer, hvor prisen på de konkrete timer skal bruges og ikke medarbejderens gennemsnitlige løn.

Foderforsyningen er også relevant at se på, da der kan være meget forskel på, hvad prisen på foder er i marginalen. Markdelen er i sig selv en kompleks størrelse og behandles ikke direkte i kvægmarginværktøjet. Der er dog udviklet et marginalt modul, der giver mulighed for at specificere forskellige priser afhængig af den mængde, der skal bruges. Er der plads i planteavlen til at producere mere foder, så kan det være billigt at producere ekstra foder. Men det kommer an på konkrete forhold. Det kan også være en mulighed at købe grovfoder, hvor man selv eller ens foderkonsulent kender til priserne på at købe foder i lokalområdet. Samtidig er der også gylle, som skal håndteres, når en bedrift udvides. Det er indarbejdet i programmet, da det kan konstateres, at der er meget forskellige lokale forhold vedrørende priserne på bortskaffelse af gylle. Det er der også gjort plads til med baggrund i en marginal estimering af, hvor stor ændringen er. Det er vigtigt at specificere, hvis der kommer ekstra omkostninger til flytning af gylle eller afsætning til andre, da udgangspunktet er uden omkostninger, hvilket er det niveau, der normalt er gældende, hvis egen markdrift kan bruge gyllen.

Det er muligt at indhente regnskabsdata fra Ø90 i værktøjet, hvilket nemt kan gøres i indsætningsarket i programmet. Adgang til bedriftens regnskabsdata i en form, der kan bruges i værktøjet, sker gennem Regnskabsdatabanken, som den DLBR-virksomhed, der har det pågældende regnskab, kan hente fra databasen. Selve dataoplysningerne kan udleveres til landmanden gennem værktøjet, da det kun

indeholder egne data. Dog skal man selvfølgelig være opmærksom på databeskyttelsesregler, når værktøjet indeholder virksomhedsspecifikke data.

Det er ikke en nødvendighed at indlæse et regnskab for at få værktøjet til at fungere, det kræver dog, at man selv indtaster og finder nødvendige tal. Disse kan findes i regnskaber, DMS, eller egne mindre beregninger.

Konklusion

Det er vigtigt at se på marginaler, når der vurderes på produktionsoptimeringer. Grundlæggende er det vigtigt at tage en konkret vurdering af, hvad der faktisk ændrer sig ved forskellige produktionsændringer og dermed kun beregne økonomien af selve ændringen, og ikke på de allerede eksisterende indtægter og omkostninger.

Driftsgrenene er forskellige med hensyn til, hvilke marginaler der er de vigtigste, og derfor er de behandlet hver for sig her. Malkekvægs- og smågriseproduktion har en lang produktionscyklus og store pengebindinger, der er svære at realisere, hvilket gør det er vigtigt at se optimeringer i en sammenhæng med hele produktion. Slagtegrise har en kort omsætningshastighed, hvor der kan foretages justeringer, som ikke har de samme langsigtede konsekvenser. Dette gør korttidsoptimeringer mulige, og afregningsmodellen giver nogle væsentlige marginaler på afregningsprisen, der er særdeles store i forhold til andre driftsgrene. Planteavl har også mulighed for korttidsoptimering, hvor afgrøder og arealsammensætning giver mange justeringsmuligheder.

Vurdering af eksisterende kapacitet og kendskab til, hvordan omkostningerne ændrer sig ved forskellige tiltag, er essentielle. Regnskaberne giver vigtige informationer om nuværende niveau samt den kapitalbinding, der sjældent ændrer sig voldsomt ved mindre produktionsoptimeringer. Men en vurdering ud fra gennemsnitsomkostninger kan give et helt forkert billede af, om et tiltag er rentabelt.